

על הספה

חובת הזהירות של מטפל נפשי כלפי צד שלישי / עו"ד שמאי בקר, עו"ד תמיר מוריץ, עו"ד תמר תבורי

הראיות). ואם אכן קיימת חובה כזו, מהם הכללים המנחים לעניין מתן התרעה על ידי מטפל לצד שלישי?

התקדימים האמריקניים

מכיוון שנושא חובותיו של מטפל כלפי צד שלישי לא הוסדר בחקיקה ולא נדון בפסיקה בישראל עד לאותו מקרה, פנתה המדינה לעזרת הפסיקה האמריקנית, שם דן ביהמ"ש העליון של קליפורניה לפני כ-40 שנה בעניין טראסוף.

בשנת 1969 רצח אדם בשם פודר את חברתו, טטיאנה טראסוף. חודשיים לפני הרצח פנה פודר לטיפול אצל פסיכולוג שהועסק על ידי בית החולים האוניברסיטאי, ושייתף אותו במחשבה לרצוח את טראסוף. הפסיכולוג עידכן בכך את משטרת הקמפוס, שעצרה את פודר ושחררה אותו לאחר שהתברר שמה שלא נשקפת ממנו סכנה.

זמן קצר לאחר מכן מימש כאמור פודר את איומיו ורצח את טראסוף. הוריה של הנרצחת הגישו תביעה אזרחית נגד המטפל של פודר, בטענה שלא הזהיר את בתם מפני הסכנה שריחפה מעל ראשה, חרף העובדה שידע מראש על כוונתו מטופלו. השופט טוברינר קבע, כי בניסבות המקרה אכן התרשל מטפלו הנפשי של פודר כלפי טראסוף, בכך שלא הזהיר אותה מראש על כוונתו של פודר לפגוע בה. יתרה מזו: העובדה שטראסוף עצמה לא היתה בטיפול אצל מטפלו של פודר ולא הבנה לבין המטפל שום היכרות או יחס משפטי פורמאלי, אין בה כדי לפוטרו, אליבא דבית המשפט, מעצם החבות כלפיה.

בית המשפט בקליפורניה קבע, כי אם סבור היה המטפל, או צריך היה לסבור, בהתאם לכללים ולסטנדרטים הנהוגים במקצועו, וכשהוא פועל בסביבות ובמיומנות, כי מטופלו מהווה סיכון ממשי ורציני כלפי צד שלישי – הרי שהיתה עליו חובה לפעול לשם מניעת הסכנה הנשקפת מצד מטופלו.

במבט צופה פני עתיד קבע בית המשפט, כי התרעה צריכה להינתן על ידי מסר ישיר לצד השלישי או למקורביו, או על ידי פנייה למשטרה, הכל בהתאם לנסיבות המקרה.

ההתנשקות בנושא ריינג'ר, 1981. גיימס בריידי הגיש תביעה נגד מטפלו הנפשי של ג'ון הינקלי

ייל שהיה בטיפול קבוע של פסיכולוג צבאי במסגרת שירותו רצח את חברתו, אזרחית, באמצעות נשק (שאינו צבאי) ולאחר מכן שלח יד בנפשו. מכתב ההתאבדות שהותיר החייל אחריו גילה, כי הסיבה למעשיו היתה רצונה של החברה להיפרד ממנו.

מספר חודשים לאחר גיוסו לצה"ל הועבר החייל למעקב וטיפול של קב"ן (קצין בריאות נפש). חרף מצבו הנפשי הושאר החייל בשורות צה"ל, נוכח חוות דעת חיוביות אודות תפקודו ולאור מוטיבציה גבוהה שהפגין. בהקשר זה נעיר, כי השירות בצה"ל נתפס בישראל לא רק כחובה אלא גם כ"זכות גדולה", כדברי בית המשפט העליון (בג"ץ 246/89). לאחר למעלה משנתיים בשירות, יזם החייל פגישה עם חברתו בביתה, אליה הגיע מצויד באקדחו של אחיו ושם ביצע את הרצח וההתאבדות.

הורי המנוחה הגישו תביעת נזיקין לבית המשפט המחוזי בירושלים, במסגרתה תבעו בין היתר את המדינה. הם טענו, כי על המטפל הצבאי של החייל היה להתריע מבעוד מועד מפני המנוחה על כוונתו לפגוע בה (ת"א י"ם) 3175/01 עזבון המנוחה ד"ח נ' מדינת ישראל ואח'.

הסוגייה שהועלתה לדיון בפרשה זו, היה בה כדי להשליך לא רק על יחסי קב"נים צבאיים ומטורפליהם, אלא על כלל המטפלים והמטופלים בארץ, ולמייטב ידיעתנו היתה תקדימית בישראל: האם חב בכלל מטפל בחובת זהירות לא רק כלפי מטופלו, אלא גם כלפי צד שלישי?

האם על מטפל להתריע בפני מכרים של מטורפליהם על כוונת האחרונים לפגוע בהם, גם במחיר פגיעה בחיסיון החוקי שבין מטפל למטופל? (לעיגון החוקי של החיסיון ראו למשל את: סעיפים 19 ו-20 לחוק זכויות החולה, התשנ"ו-1996; סעיף 28 לחוק הפסיכולוגים, התשל"ז-1977; סעיף 50 לפקודת

שמאי בקר, פרקליטות מחוז ת"א (אזרחי); סא"ל תמיר מוריץ ורס"ן תמר תבורי, הפרקליטות הצבאיות. המאמר הוא על דעת המחברים ואינו משקף את עמדתה הרשמית של המדינה.

על הספה

פסק דינו של בית המשפט בקולורדו בענין בריידי אושר שנה לאחר מכן על ידי בית המשפט לערעורים, אשר טבע את התנאי של "איומים ספציפיים כלפי מאוים ספציפי" כתנאי שלפיו יהא ראוי והוגן לחייב מטפל, בדיעבד ולאחר מעשה, בגין מעשיו האלימים של מטופלו.

הלכת טראסוף עולה ארצה

נחזור לתביעתנו: בית המשפט המחוזי בירושלים (השופטת חנה בן-עמי) דחה בסופו של יום את התביעה נגד המדינה. מעניין לציין,

כי חרף הצהרתה המפורשת של המדינה בסיכומיה, כי היא מקבלת על עצמה את עולה של הלכת טראסוף, על כל המשתמע ממנה, הרחיק בית המשפט לכת וקבע: "אין חולק, כי צה"ל אינו חב בחובת זהירות מושגית כלפי אזרחים באשר הם נטולים כל זיקה לצבא, יהיו הם אף חבריהן או קרוביהם של החיילים".

יחד עם זאת, חרף הקביעה דלעיל, בית המ־שפט כן בחן הלכה למעשה את השתלשלות העניינים ביחס לטיפול הנפשי בחייל וקבע: "מטפלו לא יכלו לצפות מעשים חריגים מהסוג שבוצע ולא יכלו למנעם".

התובעים לא השלימו עם פסק הדין וערערו לבית המשפט העליון, אשר בדיון קצר דחה את הערעור, תוך שהוא מתקן את קביעתו הגורפת של בית המשפט המחוזי והלכה למעשה מאמץ את הלכת טראסוף אל חיק המשפט הישראלי, כהאי לישנא:

"בוודאי מצויות נסיבות בהן עובדי מדינה המטפלים במחלתו של חייל אחראים כלפי צד שלישי... שכן הם צריכים לקחת בחשבון שאם לא ינקטו אמצעי זהירות סבירים החייל עשוי לפגוע בצד שלישי. כל אלה הן אפשרויות שלא התקיימו [כאן]". ///

בית המשפט קבע איפוא, כי מטפלו של פודר הפר את חובת הזהירות שלו כלפי טראסוף. אולם באותה נשימה הוטעם, כי אין מטפל נפשי מוחזק כנביא. ברור, כי רק במקום בו ידע, או צריך היה לדעת, על כוונות אלימות ממשית כלפי צד שלישי, אז – ורק אז – עליו לפעול ולהתריע.

בית המשפט הזהיר והזכיר, כי מתן אזהרות על ידי מטפלים לצדדים שלישיים הוא חריג לכלל החיסיון שבין מטפל למטופל, ואזהרות ממין זה יש לתת במקרים נדירים בלבד, בהם אכן צופה המ־טפל סכנה ממשית לשלומו של צד שלישי מאת מטופלו.

האם חב מטפל בחובת זהירות לא רק כלפי מטופלו, אלא גם כלפי צד שלישי? האם על מטפל להתריע בפני מכרים של מטפליהם על כוונת האחרונים לפגוע בהם, גם במחיר פגיעה בחיסיון החוקי שבינו למטופל? ואם כן, מהם הכללים המנחים לעניין מתן התרעה על ידי מטפל לצד שלישי?

התרשל בכך שנמנע מלהודיע למשטרה על כוונותיו האלימות של מטופלו.

בית המשפט הלך בעקבות הלכת טראסוף והכיר בעצם אחריותו של מטפל כלפי צד שלישי, אולם הוא גם קבע, כי אין באיום כללי כלפי כולי עלמא בכדי להקים חובה בכלל, וכלפי צד שלישי בפרט. בית המשפט חידד את הלכת טראסוף בקובעו, כי חבות של מטפל תוכר רק אם יכול היה לצפות את הסכנה הספציפית, הנשקפת לצד שלישי, קונקרטי.

הלכת טראסוף קנתה שבייתה בעולם המשפט והרפואה בארה"ב, עד שהפכה לנקודת מוצא לכל דיון משפטי ביחס למקרים כגון אלה. יתרה מזו: המונח "אזהרת טראסוף" הפך למעין "שם גנרי" לכל התרעה מסוג זה.

עם זאת, התייחסותם של בתי המשפט האמרי־קניים לסוגייה זו לא היתה אחידה, ואף כי מדינות רבות אמצו את הלכת טראסוף בחקיקה או בפסי־קה, היו גם בתי משפט שדחו אותה לחלוטין.

מנגד, היו בתי משפט שהרחיבו את גבולות ההלכה מעבר לגבולות טראסוף. כך למשל בפרשת ליפרי שנדונה בנברסקה ב־1980, כאשר מטופל נכנס למועדון לילה, ירה לעבר הקהל, הרג אדם ופצע אחר. שם נקבע, כי חובת ההתרעה קמה, גם בהעדר קורבן פוטנציאלי ספציפי. עם זאת מעניין לציין, כי מאז פרשת ליפרי, מדינת נברסקה תיקנה את החוק, כך שיחיל את עיקרי הלכת טראסוף.

מקרה מפורסם אחר שראוי לציין, נדון בשנת 1983 במדינת קולורדו בעניין דובר הבית הלבן, ג'יימס בריידי. התובעים הגישו תביעת רשלנות רפואית נגד המטפל הנפשי של ג'ון הינקלי, אשר ניסה ב־1981 להתנקש בחייו של הנשיא רונלד רייגן, ירה לכל עבר ובין היתר פצע את בריידי שנוֹר תר משותק. התובעים טענו, כי מטפלו של הינקלי